

TRE DEBUTANTER

Vår tid förhåller sig helst till diktning som hantverk. Skrivarkurser är en folkrörelse och ord som "begåvning" eller ännu värre "geni" anses inte bara som romantiska kvarlevor, utan klingar nästan odemokratiskt. Men för alla handens verk räcker inte förvärvade kunskaper. Magnus William-Olsson skriver om tre av vårens poesidebuter.

I efterordet till sina samlade dikter, *Säg minns du skeppet Refanut*, skriver Göran Printz-Påhlson: "Det har alltid varit min övertygelse att genuina poeter skriver sina bästa dikter i ungdomen; vad man kan göra under senare år är mest att förklara och lyfta fram teman som varit förträngda eller dolda av det impotenta "skum" (*Persius summa delumbe saliva*) som det litterära klimatet skapar."

Jag läste citatet redan när boken kom ut, 1984, innan jag själv debuterat, och det har aldrig riktigt slutat oroa mig. Skulle allt ligga färdigt redan i utgångspunkten? Men trots att poeten i mig häftigt uppreser sig mot den idén har den varje gång besannats när jag haft anledning att kritiskt pröva den. Jag håller kanske inte med om att poeter alltid skriver sina bästa dikter först. Nej, men det mesta av vikt i författarskapen brukar finnas förebådat i de allra första böckerna. Tanken är svårsmält, inte minst i vår tid som så starkt favoriserar hantverket framför genialiteten.

Under ett par veckor har jag ägnat tre poesidebuter särskilt intresse.

Carl Johan Flognmans samling *Förnan* med vinjetter av David Myrvold är en ytterst stram och ambitiös debut. Idel dikter med treradiga strofer utan interpunktion och versaler, som sluter sig tätt till sina ämnen. Ofta rör det sig om beskrivningar av tillstånd knutna till landskap. Flognman är inte en diktare som hittar på, han registrerar, och anstränger sig hårt för att förmedla det partikulära:

**detaljer alla lika väsentliga ska vi ägna
uppmärksamheten åt dessa ögon
ögonen på mannen aldrig mer**

**lugnet under vildvuxna aplar
gräsmattor strödda med tusenskönor
blommande träd till det yttre friska**

**men aldrig bär de frukt sakta ruttnar stammen
uppe i kronan sackaios
med inget annat än sin flackande blick**

Dikten är torr och benämmande, som gällde den en alldeles särskild plats, och en därmed sammanhängande tanke. Men det gåtfulla ordet "sackaios" låter ana att det i själva verket rör sig om en bildbeskrivning, av nån av alla dessa målningar med motiv från Lukasevangeliets berättelse om den föraktade lille tullindrivaren Sackaios, han som klättrade upp i ett träd för att få en skymt av Jesus och drabbades av nåden.

I ett slag öppnar sig dikten mot ett vidare sammanhang: Mannen i det ruttnande trädet med den flackande blicken liknar förstås oss själva och vår skamliga belägenhet här vid tidens ände. Livsapeln ruttnar. Men samtidigt känner vi till det han ännu inte vet. Att nåden väntar honom och att allt inom kort skall ställas på huvudet av guds ingripande.

Och likväl skänker dikten ingen tröst, bara en känsla av ödslighet, kanske sorg. Som om nåden, trots att vi vet att den där Sackaios ska träffas av den, inte står att hoppas på för oss.

Mannen med ögonen i den första strofen. Är det Jesus som betraktar tullindrivaren innan denne sett honom? Och vem är vi som ägnar hans ögon vår uppmärksamhet? Hela scenen tycks tala om ett oundvikligt. Den skamliga girighet ur vilken vi förött världen är större än guds nåd. Vi står hjälplösa utanför skapelsen.

Ett slags dov förtvivlan, kanske just över att allt är försent, vilar över hela Carl Johan Flognmans debut. Jag tycker mycket om boken. Den allra sista dikten kan få understryka varför. Den ingår i en avdelning som heter "om vatten" och lyder:

**om höjd som rör sig som bort från land
om ceylons kust som försvinner i havet
om de dödas namn stora djup**

**böljande lönnar stadens buller
försvinner bland trädens dunkel
andetag allt djupare djupare**

**på silkesvingar den tysta sömnen
nattens flor över parken
natt över jord som ett täcke**

Drunkningen. Döden genom vatten. Ett klassiskt motiv. Här virtuost hanterat. Det där ordet "ceylon" som andas kolonialtid. Men handlar dikten inte om tsunamin år 2004 som tog så många lankesiska liv? Och de böljande lönnarna i nästa strof som slungar läsaren åter in i ett europiskt, kanske svenskt sensommarlandskap. Blicken från marken upp i lönnens böljande krona. Den tysta sömnen. Så skulle det kunna vara att dö, tänker jag. Eller så kan det vara att tänka sig döden. Att tänka sig död.

Ordet "debut" är välvt kring franskans *but* som betyder "mål" eller "ändamål". Ordet rymmer alltså i sig själv den tanke Göran Printz-Påhlson framför. Målet förebådas i begynnelsen. Tanken är inte ny. Pindaros (518-438 f.Kr.) liknade diktkonsten vid bågsytte. "Rikta nu bågen mot målet!" Skriver han: "Själ - vem vill vi träffa när vi nu skjuter iväg vårt rykte med ödmjukt sinne?" Långtifrån alla pilar träffar rätt förstås. Men nånstans landar de alltid, och rotar därmed det verk som skall bära skyttens signatur, sällan längre än vi endagsvarer ser varar, men för fåtalet utvalda, som för Pindaros själv, ända in i evigheten.

Om Carl Johan Flognmans debut *Förnan* förebådar ett stramt och sammanhållet verk ter sig finlandssvenska Emma Ahlgrens *Isotopia* mer oklar i sin syftning. Boken bygger, som jag läser den, på ett metaforiskt förhållande, ibland fullt utvecklat till allegori. Det mellan kärnfamilj och kärnfysik. Jag läser titeln bokstavligt som en sammansättning av de grekiska orden *isos* och *topos* "samma/lik" "plats". Liksom ett kärnkraftverk håller kvar ett hotande kaos av partiklar just på samma plats, ryms inom bokens pärmar ett myller av motstridiga delar, känslor, tankar och erfarenheter. Ofta är dikternas situationer svårtydda:

**I ett urtvättat rosa nattlinne med
stirrglada kaniner lägger jag mig i
ett elektronmikroskop,
mitt morgonvarma skinn kliar.
Eller är det ditt?**

När tar jag slut var börjar du?

**Vilken är din procentuella andel av
min kattklösta hud**

**var i mig
existerar du?**

/.../

Den fysiska formen, bokens inbundna sidor är en plats där allt möjligt kan slås samman och klyvas.

/.../

**Hälften jag är du
hälften av halva jag, en fjärdedel (25%) utspädd med
övrig genetisk massa cirkulerar i mina avkommors**

**vener, cytoplasma, tarmar, hjärtmuskler, hårfästen, munnar
lynne, gyckel, kroppsspråk, ordförråd.**

I subtil, nästan osynlig nyans målas nylistad smärtröskel om.

Det är svårt att skönja något annat samband i denna dikt än det faktum att just dessa meningar samlats på sidan. Den banala reflektionen om släktbandet till en förälder, ett tema som i boken i övrigt knyts till kromosombokstäverna X och Y. Den enkla dekonstruktionen av en död metafor, ”smärt-tröskel”. Varken som tänkande eller som språkkonst lyckas Emma Ahlgrens poesi helt övertyga.

Nej, någon riktigt lyckad bok är inte *isotopia*. I sitt intresse för vad formen förmår glömmar den bort sina läsare. Det må vara sant att allt som förs in också får plats i en bok. Och det är inte svårt att glädjas med poeten i insikten om denna litteraturens generositet. Men det räcker knappast till en minnesvärd läserfarenhet.

Agnes Lidbecks debutdiktsamling *Ur* skrevs, enligt intervjuer, före de två romaner som skänkt henne rättvis berömmelse. Och visst förebådas den oskrivna romanprosan i dikterna. Här finns en elementär värld av natur och släkt och röst som bra mycket liknar en berättares värld. Men boken förtjänar också att läsas i egen rätt, och just som poesi.

Ur är ordnad i fyra obetitlade avdelningar, varav den första endast består av en dikt, en sorts prolog. Den lyder i sin helhet:

Från fiskaren till fraktaren

**från smeden till prästen
från garvaren till skräddaren
från dotter till dotter till dotter**

**Genom vävstolen och genom domarbänken
genom pennkniven med brutet blad
genom träskon som krossar huggormsskallen
genom Tunnelgatan och siste man ombord**

**Under mullbärsträdet och under tändstickskungen
under hänryckningen och försakelsen och förnekandet
under graven utan sten, på pianot, ur skålen
under spettet glöder kolen, under flaskan dröjer daggen**

**Av objektivet, bläcket, trumman, leran
av smörkulan, spännappen, ålen
av fällstolar och en broderad väst**

Av två ringar sparar jag en

Anslaget är mångtonigt och slungar läsaren ut i associativa fantasier. De rurala yrkena. De gamla utensilierna. Mullbärsträdet på graven med sin sydliga, orientaliska, association. Borgerligheten. Fabrikören. Pianot. Smörkulan. Det kunde ha varit en reklamfilm i den falskt naturliga, nynationalromantiska genren om det inte var för den så precisa barnkammarmusiken i versen.

För det är ju en lek, eller hur? En sånglek som samlar upp det benämnda och tar det med i dansen, tåget, rörelsen. I denna mening är Lidbecks prolog en genial inledning. Den tar sin läsare vid handen, fäster en ring vid hans finger som ett löfte om det kommande, en initiation. Men dikten planterar också en produktiv ambivalens: Vill jag tråda den dansen? Tager jag hennes ring? Är detta en boning, en bok, ett sammanhang där också jag kan vara, andas?

Dikterna som sen följer lyckas aldrig lösa mig från ambivalensen. Det har väl med mina egna erfarenheter och mitt eget liv att göra. Den värld som föds ur min mun när jag läser dessa dikter – som i sin musikalitet avgjort bör läsas högt – tycks mig liksom ibenskt trång. Allt som blottas i den döljer också. Hemmet. Köket. Skogen. Skärgården. Bakandet och seglandet. Barnpassandet och bäddandet. Alla naturmaterial (en plasttallrik är den modernaste prylen i hela diktsamlingen). Ja, allt det som benämns och ställs fram i denna bok vittnar också om allt som inte finns där. Den helt samtida tillvarons självklara rekvisita: blinkande mobildisplayer, algoritmer, tinder, instagram, tiggare och klimatförändring. Den vardag boken gestaltar ter sig kanske inte ideologisk direkt, men ändå tillrättalagd.

Jag tänker mig att bokens titel, *Ur*, är viktig. Ordet är underbart mångtydigt. Prepositionen *ur* är förstas betydelsefull i sammanhanget. Boken handlar om härledning – *varur* kommer du? –, om barndom, släkt och arv. Men också

betydelsen *ursprung*, i meningen begynnelse, spelar roll. En av bokens centrala dikter lyder:

**Under vågen är havet bundet av farleder
under harven är marken bunden av skörd
under pälsen är djuren inte bundna av stigen, inte alls
men av senor och hur de sträcks**

**Under jaget är jag bunden av min kropp
som min kropp är bunden till min rygg
under kroppen är jag bunden till tiden
som tiden är bunden av tiden som gått**

Att vilja rota tillvaron, att fästa den i ett ursprungligt och oundvikligt, de elementära sysslorna och villkoren: Disken och döden. Brödet och oron. Tigandet och kronologin. Förfäderna och sörjandet för ungarna. Allt i denna bok dras mot en konservativ livssyn, kanske mer som existentiell och psykologisk än som politisk inriktning. Människan är ett bräckligt käril.

I mig väcker sådan längtan mer ångest än vila. Jag dras snarare till avgrunden än till urgrunden när jag försöker tänka tillvaron. Men jag tycker ändå mycket om Agnes Lidbecks poetiska debut. Den är tillgänglig i sin avgränsning, prövande, öppen och performativ i sin form. Och den har ett allvar. Ett allvar som inte avvisar, utan erbjuder sig.

Av det skum som Printz-Påhlsson varnar för med hänvisning till romaren Persius uppgörelse med sina samtida skalders bristande allvar, syns inte mycket vare sig i Agnes Lidbecks eller Carl Johan Flognmans debuter, kanske lite mer då i Emma Ahlgrens *Istopia*.

Möjligen kan man ana återkomsten av samma stoicism som också Persius omfattade. Den är, tror jag, ett skum i tiden. Men andra debutanter än dessa tre lämpar sig bättre till föremål för att uttolka tidsandan.

Att de däremot är vad Printz-Påhlsson kallar ”genuina poeter” är jag rätt övertygad om. När framtida kritiker ska ta sig an deras verk är det inte otroligt att de finner allt förebådat redan här i begynnelsen.

LYRIK
Isotopia
Emma Ahlgren

Ellips, 2018

Förnan

Carl Johan Flognman

Fri Press, 2018

Ur

Agnes Lidbeck

Ellerströms, 2018s